

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Makroekonomik Hedeflere Ulaşmada Rekabet Politikası ve Uygulamalarının Rolü

Durmuş Yılmaz, Başkan

26 Mart 2008, Ankara

Değerli Konuklar,

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Bu güzide kurumumuzun 11. Kuruluş Yıldönümü Etkinlikleri vesilesiyle burada toplanmış bulunuyoruz. Rekabet Kurumu, geçmişte yaptığı çalışmalarla ülkemizin gelişme sürecinde kritik bir işleve sahip olduğunu göstermiştir. Kurumun Türkiye'nin gelişmesine yapacağı katkının önümüzdeki dönemlerde artarak devam edeceğine olan inancımı konuşmamın başında belirtmek isterim.

Değerli Konuklar,

Kamu politikalarının temel amacı toplumun refah düzeyini artırmaktır. Ekonomilerin giderek birbirlerine bağlandığı günümüz şartlarında, ülkemizin refah düzeyinin yükseltilmesi, dünyada yaratılan katma değerden aldığı payın artmasına bağlıdır.

2001 sonrası dönemde Türkiye ekonomisi, yıllık yüzde 7 civarında bir ekonomik büyüme sağlamış ve dünya ihracat pazarındaki payını önemli ölçüde artırmıştır. Bu dönemde özel sektör büyümenin lokomotifi olmuş, büyümeye en büyük katkı ise sanayi sektöründen gelmiştir. Kesintisiz büyümenin yaşandığı 23 çeyreklik dönemde, özel sektör yatırımlarında %150 oranında reel artış yaşanmıştır. 2001 yılı sonunda 31 milyar ABD doları seviyesinde bulunan ihracatımız 2007 yılı sonu itibarıyla 107 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir. Son iki yılda ülkemize gelen doğrudan yabancı yatırım tutarı 40 milyar ABD dolarından fazladır.

Ekonomik alanda alınan mesafede makroekonomik ve mikroekonomik politikaların birbirlerini tamamlayıcı etkilerini görmekteyiz. Fiyat istikrarının tesisine odaklı bir para politikası ile disiplinli bütçe uygulamaları ülkemizde makroekonomik istikrarın tesisinde önemli katkılarda bulunmuştur. Diğer tarafta, bankacılık sektörünün daha sağlam bir yapıya kavuşması yönünde hayata geçirilen reformlar, yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik düzenlemeler, özelleştirme uygulamaları, temel altyapı sektörlerindeki serbestleştirme uygulamaları ve kamunun düzenleyici ve gözetleyici işlevindeki iyileşmeler ülkemizin üretim, yatırım, rekabet ve iş yapma ortamında önemli bir iyileşme sağlamıştır. Nitekim Dünya Ekonomik Forumu'nun hazırladığı

Küresel Rekabet Endeksi'nde Türkiye son iki yılda toplam 18 basamak yükselerek 131 ülke arasında 53. olmuştur.

Yapılan çalışmalar, makroekonomik istikrarın sağlandığı bir ortamda, yüksek ve sürdürülebilir büyüme oranlarına ulaşabilmek için mikro düzeyde reformların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Gerek enflasyonla mücadelede gerekse bütçe açıkları ve kamu borç yükünün azaltılmasında katedilen mesafe, büyük emeklerin ve fedakarlıkların sonucunda gerçekleşmiştir. Ancak, önümüzdeki süreç daha fazla çabayı gerektirmektedir. Gelişmiş ülkelere yakınsamak için kaynaklarımızı etkin ve verimli kullanarak daha hızlı büyümek durumundayız. Bu amaçla ülkemizdeki işgücü niteliğini yükseltici beşeri sermaye yatırımlarına ağırlık verilmesi ve özellikle mal piyasalarında etkin düzenlemeler ve uygulamalar yoluyla rekabetin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Saygıdeğer Konuklar,

Rekabet Kurumu 1980 sonrası dönemde uygulamaya konulan ve piyasa ekonomisinin güçlendirilmesini temel alan “dışa açık büyüme modelinin” en temel kurumsal yapı taşlarından birisidir.

Rekabet politikaları ile Merkez Bankasının temel amacı olan fiyat istikrarı arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Rekabet şartlarının sağlandığı ortamlarda tekelci piyasa yapılarına özgü davranışlar mümkün olmayacaktır. Sektörlere firma girişi ve çıkışının kolaylaştırılması ve şeffaflığın artırılması yüksek kar marjına dayalı fiyatlandırma alışkanlıklarının önündeki en büyük engeldir.

Buna ek olarak gerek iç gerekse dış rekabet baskısıyla, firmalar verimlilik artışı sağlamaya yönelik stratejiler uygulama ihtiyacı hissetmeleri, inovasyonu ve teknolojik gelişimi tetikleyen ve ülkemizin potansiyel büyüme hızının artmasına katkıda bulunan etkenlerin başında gelmektedir. Firmaların kârlılık oranlarını yükseltmek için fiyat artışlarından ziyade maliyet düşürücü önlemler almaları, ülkemizin düşük enflasyon ortamında daha yüksek büyüme oranlarına ulaşmasını sağlayacaktır.

Bir ekonomide etkili bir rekabet ortamının tesis edilmesine yönelik çok sayıda araç bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse makroekonomik istikrarın sağlanması, dış ticaretin serbestleştirilmesi, yabancı mülkiyetindeki firmalar dahil olmak üzere sektörlere firma girişi ve çıkışının kolaylaştırılması, vergi ve benzeri kamusal yükümlülüklerin azaltılması, etkili bir düzenleme-denetim yapısı kurulması, kayıt dışılığın engellenmesi, düzenleyici ve gözetleyici kurumsal yapının geliştirilerek şeffaflığın ve tekelci davranışların önlenmesi, kamu mal ve hizmet alımlarında şeffaflığın sağlanması, ve etkin işleyen bir adalet sisteminin kurulması bu düzenlemelerin başlıcalarıdır.

Değerli Konuklar,

Yakın geçmişte bu alanlarda önemli mesafeler katedilmiştir. Ancak, önümüzde atılması gereken adımlar bulunmaktadır.

Öncelikle, rekabet olgusunun, genel göstergelerin ötesinde, alt detayda irdelenmesinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Örneğin, rekabet ortamını iyileştirmede önem taşıyan dış ticaretin serbestleştirilmesi ve endüstrilere yeni firma girişi önündeki engellerin kaldırılması yönünde önemli kazanımlar sağlanmıştır. Ancak Merkez Bankası tarafından yapılan çalışmalar, Türkiye imalat sanayiinde ithalat yoluyla dış rekabet baskısının, fiyat-maliyet marjının aşağıya çekilmesinde tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Bu durum, özellikle yüksek piyasa payına sahip firmaların bulunduğu, yoğunlaşma oranının yüksek olduğu sektörlerde görülmektedir. Rekabet ortamının yeterince oluşmadığı sektörlerde, yüksek ithalat paylarına karşın, ithalattan kaynaklanan rekabet baskısının nispeten düşük olduğu ve ithalatın yurt içi fiyatlar üzerindeki aşağı doğru baskısının yeterince güçlü olmadığı gözlenmektedir.

Rekabet politikasının Merkez Bankası açısından taşıdığı önemi gösterir diğer bir örneği de kayıt dışı ekonomiye ilişkin olarak görmek mümkündür. Bilindiği üzere, ülkemizde istihdam baz alındığında, ülkemizdeki kayıt dışılık oranı yüzde 50'lere yakın bir düzeydedir. Bu oran özellikle tarım, inşaat ve enflasyonun görece yüksek olduğu hizmetler sektöründe daha yüksektir. Kayıt dışılık firmaların en uygun üretim ölçeğine ulaşmasını ve sonuçta birim maliyetlerin en düşük olduğu düzeyde üretim

yapmasını engellemektedir. En düşük birim maliyet ölçeğine ulaşamayan firmalar, ürünlerini görece yüksek bir düzeyden fiyatlamaktadır. Bu duruma neden olan etkenlerden bir tanesi kayıt içinde olmanın getirdiği mali yüklerdir. Firmalar, kayıt dışında kalabilmek için ölçek genişlemesine gitmek istememekte, banka kredileri kullanımında isteksiz davranmakta, ve finansman yetersizliği nedeniyle teknolojik yapılarının yenilenmesini geciktirmektedir. Diğer yandan kayıt içinde faaliyetlerini sürdürmeye çalışan firmalar, kayıt dışında kalmanın getirdiği bir takım avantajlardan faydalanan rakipleri karşısında rekabet güçlerini kaybetmekte ve ölçeklerini büyütmede zorlanmaktadır.

Türkiye’de 2003 yılında iş ortamının iyileştirilmesine yönelik önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Bunlardan en önemlileri şirket kurmadaki işlemlerin azaltılmasını ve gerekli işlemlerin tek bir noktada yapılmasını sağlayan düzenlemelerdir. Nitekim, Dünya Bankası tarafından gerçekleştirilen İş Yapma Raporu sonuçlarına göre, ülkemiz yeni şirket kurma süresi, mülkiyet kaydı, sözleşmelerin yürütülmesi ve vergi ödeme gibi konularda diğer ülkeler ile kıyaslandığında oldukça iyi bir yerdedir. Bu reformların somut sonuçlarını 2003 sonrası dönemde yeni kurulan şirket sayısındaki artışta görmek mümkündür. Ancak, yine söz konusu çalışmanın gösterdiği gibi, şirket kurma maliyeti (kuruluş sonrası lisans ve izin işlemleri), firmaların endüstriden çıkışına yönelik düzenlemeler, ruhsat işlemleri, işe alma ve çalıştırma kolaylığında Türkiye dünyada alt sıralarda yer almaktadır.

Sayın Konuklar,

Günümüzde ülkemizin rekabet gücünün görece yüksek olduğu sektörleri ulaşım araçları, beyaz eşya, radyo ve televizyon gibi tüketiciye yönelik elektronik ürünler olarak sıralamak mümkündür. Bu sektörlerde Çin ve Hindistan’ın pazar payını artırması, Türkiye ekonomisi için potansiyel bir risk oluşturmaktadır. Bu risklere karşı, özellikle AB’ye üyelik sürecinde, yurt içi piyasalara yönelik bir takım yapısal reformlar hayata geçirilmektedir. Bu düzenlemeler, Türkiye ekonomisinin sektörel bazda AB’ye entegrasyonunu sağlamayı ve firmalarımızın rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir.

Firmalarımızın uluslararası piyasalarda önemli aktörler olarak yer alması sadece işgücü maliyetlerinin görece düşük olması ile mümkün değildir. Türkiye ekonomisinin istikrarlı

bir makroekonomik yapıya kavuşturulması olmazsa olmaz bir şarttır; ancak yeterli değildir. Aynı zamanda ülkemizin nitelikli insan gücü sayısının artırılması, firmalarımızın yeniliklere açık kurumsal bir yapıya sahip olmaları, sanayimizin teknoloji talep eden ve üreten bir yapıya kavuşması gerekmektedir. Bu amaçla, iyi tasarlanmış mikroekonomik reformların kararlılıkla uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Kuşkusuz, rekabet politikası bu reformların en temel parçalarından birini oluşturmaktadır. İyi tasarlanmış bir rekabet politikasının bir ayağı en son teknoloji ve kurumsal yapıyla donanmış yeni firmaların piyasalara girişini teşvik etmektir. Diğer ayağı ise hantallaşmış ve değişime uyum sağlamakta zorlanan firmaların piyasayı terk etmesini kolaylaştırmaktır. Oluşan rekabet ortamıyla birlikte firmalar, verimlilik artışına ve ürün desenini zenginleştirmeye odaklanan faaliyetlere daha fazla kaynak aktarmaya başlayacaktır. Şurası açıktır ki, günümüzde bilgiye ulaşma, bilgiyi üretme ve bilgiyi kullanma yeteneği büyük önem kazanmıştır. Böyle bir ortamda tüketici tercihindeki değişimleri yakından takip eden, esnek bir organizasyon yapısına sahip, kurumsallaşmış, başka firmalarla ve araştırma birimleriyle işbirliğine yatkın, kaynak tahsisi planlarını uzun vadeli bir bakış açısıyla ve üretim kapasitesinin artırılmasını hedef alarak oluşturan firmalar küresel rekabet ortamında varlıklarını sürdürecektir.

Değerli Dinleyiciler,

Özetlemek gerekirse, son dönemde Türkiye ekonomisinde etkili bir rekabet ortamının tesis edilmesine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bunun somut işaretlerini büyüme oranı, verimlilik artışı, doğrudan yabancı sermaye girişi ve yeni kurulan firma sayısı gibi göstergelerde görmek mümkündür. Ancak, daha yapılması gereken bir çok reform ve düzenlemeler bulunmaktadır. Bu çerçevede, rekabet ortamının geliştirilmesine yönelik politikaların, genel uygulamaların ötesine geçerek, alt ayrımlardaki unsurları ve bu unsurlar arasındaki etkileşimleri dikkate alarak geliştirilmesi önem taşımaktadır. Kuşku yok ki, bu politikaların bir bölümünü kamusal kurumlar arasındaki bilgi paylaşımı ve işbirliği oluşturmaktadır. Bu kurumlar arasında, doğal olarak, Rekabet Kurumu ve Merkez Bankası da bulunmaktadır. Bu iki kurum da dahil olmak üzere, ilgili kurumlar arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi Merkez Bankası açısından fiyat istikrarı, ülkemiz açısından ise daha yüksek refah düzeyine ulaşmada büyük önem taşımaktadır.

Konuřmama burada son verirken, Rekabet Kurumunun önümüzdeki yıllarda ÷lkemizin refah artışına giderek artan oranda katkı sağlayacağına olan inancımı tekrarlamak istiyorum. Hepinizi saygıyla selamlıyor, konferansın düzenlenmesinde emeği geçenlere teşekkür ediyorum.